

פרדוקס הפרוכת

כי נפש האדם בגשתו אל הקודש תכסוף לראות חוץ מגבולו

אברבנאל על במדבר - פרק ג פסוק מ-ד, כ

פרוכת היא מסך שהבדיל בין הקודש לקודש הקודשים במשכן במדבר. משה ציווה לעשות את הפרוכת,

ספר שמות פרק כו " (לא) ועשית פרכת תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר מעשה חשב יעשה אתה כרבים". הפרוכת שרוחבה היה כמעט כרוחב האוהל וגובהה כגובהו, הייתה נתונה על ארבעה עמודי שיטים מצופים זהב. לפניו, עמד מזבח הזהב. הפרוכת שימשה לכיסוי הארון בעת מסעות בני ישראל. על פרוכת שכיסתה את הארון, נתנו עוד שני כיסויים.

מבעד לפרוכת, מתוך קודש הקודשים עמד, ארון העדות ונאסר על אהרון לבוא בכל עת אל הקודש מבית לפרוכת.

את השם פרוכת ניתן לבארו בשני אופנים: פרך, שמשמעו לחסום את הדרך, לתחום, מחסום, חיץ ואפשרות אחרת מכון, כן, שעליו הועמד כיסא המלך או האל ומכאן בהשאלה דביר.

"**וְכָל חָכֵם לֵב בְּכֶם יְבֹאוּ וַיַּעֲשׂוּ אֶת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה יְדֹדְךָ הַמִּשְׁכָּן אֶת אֱהִלֹּ וְאֶת מִכְסֵהוּ אֶת קַרְסָיו וְאֶת קַרְסָיו אֶת בְּרִיחֹו אֶת עַמֻּדָיו וְאֶת אֲדָנָיו: אֶת הָאָרֶן וְאֶת בְּדָיו אֶת הַכַּפֹּרֶת וְאֶת פְּרֹכֶת הַמִּסְכָּה:**" שמות, פרק ל"ה,

מלאכת המשכן נעשתה בידי אמנים "חכמי לב" גם נשים לקחו חלק במלאכת הקודש " **וְכָל אִשָּׁה חַכְמַת לֵב בְּיָדֶיהָ טוּוּ וַיָּבִיאוּ מְטוֹה אֶת הַתְּכֵלֶת וְאֶת הָאָרְגָּמָן אֶת תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת הַשֵּׁשׁ וְכָל הַנָּשִׁים אֲשֶׁר נָשָׂא לְבָן אֶתְנָה בְּחֻמָּה טוּוּ אֶת הָעֵצִים:**" שמות פרק ל"ה, כה-כו.

באוהל מועד, הפרוכת חצצה בין האזור הקודש לקודש הקודשים שבו הועמד אהרון עם הכפורת, היינו מכסה שעליו הוצבו כמקשה אחת שני כרובים זהב סוככים איש אל אחיו. המרחב הריק שבין הכרובים שימש כמקום התגלות קולו של האלוהים.

" **וּבָא מֹשֶׁה אֶל אֱהִל מוֹעֵד לְדַבֵּר אִתּוֹ וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹו מֵעַל הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל אֲרֹן הָעֵדוּת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִים וַיְדַבֵּר אִלָּיו:**" במדבר פרק ז, פט

לאחר ההתגלות בסיני שבה כל העם נטל חלק ובעקבות הכישלון של עגל הזהב, משה מצווה על העם לבנות משכן ואוהל שבו תוכל להתרחש ההתגלות מחדש באפן מתמיד מעל פני הכרובים שבתוך מסתור האוהל. מעתה, הר סיני מקבל ייצוג של אוהל ובמרכזו ארון העדות עם הכרובים. האוהל נבנה כמרכז התגלות, וכמקום עבודת האל, מקום נייד, שכל הכלים בו נישאים בידי הלויים, ועל הארון נבנו בדים היינו מוטות כדי לשאת אותו במסעם של בני ישראל.

הפרוכת כאמור היא בד ארוג ששימש מסך המסתיר את הכניסה לקודש הקודשים, מקום הופעת קולו של האל. אבל מה מהותה של הפרוכת? היא נועדה להסתיר ולחסום מפני הקודש, מפני הסכנה שבהתקרבות ובצפייה בקודש ערום: "רבי אלעזר אומר אין כבוד לראות את המלך ערום" שפתי כהן על במדבר פרק ד פסוק כ.

המסך טבעו שהוא שמכסה את מה שמסתיר אבל בו בעת גם מגלה את הקודש. המסך מגלה את מה שמסתיר באמצעותו. כל הסתרה היא גם התגלות, התגלות של משהו מסתיר. משה קורדוברו מקובל מצפת מסוף המאה הט"ז כותב "ההתגלות סיבת העלם והעלם סיבת ההתגלות". עוצמת הקודש לא יכולה לבוא לידי התגלות ללא מסך. "כמו שאי אפשר להביט מאור השמש כי אם על ידי הגנה ומסכים מסך אחר מסך לפי עיני הראות ולכן נקרא עולמות מלשון העלם אך ההעלם הוא הגורם הגילוי שבלתי אפשרי היה לגלות שיוכל לסבול הנבראים כל אחד על ידי העלמה והסתרה והקודש אברך הוא ממלא כל העולמות בהסתרתו והתלבשו בהם" ספר מאור עינים - השמטות.

האל מתגלה על ידי ההסתרה באמצעות הלבושים. האל "מתוקן" היינו מוסתר בלבושים שמגלים את האור על ידי הסתרה. כאן בדיוק אנו מוצאים את הפרדוקס של זיהוי ההתגלות עם ההסתרה.

פ. רוזנצוויג הפילוסוף היהודי הגרמני טוען שהאל סותר את עצמו, היינו היותו רוח ולא חומר, באמצעות הבריאה וסותר את נצחיותו, היינו את אין סופיותו, באמצעות הזמן.

סוגיה מפורסמת בתלמוד מבהירה את הפרדוקס בדרך שימוש במושג "נירין ואינם נירין". למעשה הפרוכת מהווה בה בעת את הנראה ואת הבלתי נראה. הפרוכת הבה, הצעיף, האריג, הטקסטורה הם משל לספר, לטקסט. הנראה והבלתי נראה הם מה שמופיע במבט ישיר אל צעיף-הבה. הטקסט הוא המקום של נראין ואינם נראים. הפרוכת היא המטפורה של טקסט התורה המסתיר ומגלה את דבריו של האל באמצעות הסיפור, הפשט. רק דרך המבט הישיר אל הטקסט אל המסך, אל הפשט, אפשר לחדור למשמעויות הנסתרות של התורה, אל הסוד שבה.

"אמר רב קטינא בשעה שהיו ישראל עולין לרגל מגלילין להם את הפרוכת ומראין להם את הכרובים שהיו מעורים זה בזה ואומרים להן ראו חבתכם לפני המקום כחבת זכר ונקבה". בבלי יומא נ"ד,

העוצמה של המבט מגלה מעבר לפרוכת את קולו של האל. "רואים את הקולות" הוא הביטוי האולטימטיבי של התגלות שבהר סיני. המבט המאוהב והכמה לחוויית ההתגלות מתגשם באנרגיה הארוטית של זכר ונקבה.

ארוס פירושו לכסוף אל עבר עצמי תשוקה אינסופית שלא יכולה להסתפק בהגעה כי היא תמיד בהתחדשות ובזרימה. שיר השירים מסתיים בקריאה " בָּרַח דְּיָדִי וּדְמָה לָךְ לְצַבִּי אוּ לְעַפְרָיִם עַל הַרֵי בְשָׁמִים". חיפוש אחר הנחשק אין סוף כי עצם החיפוש והתשוקה שהוא מעורר לא ימצאו מנוח כי אם בסוף, במוות" כִּי עֵזָה כְּמֹת אֶהְבֶּה". ההליכה אל מעבר לעצמי בחיפוש ובמסע נמשכת כל החיים, ובכל צעד ופסיעה מתעורר געגוע ואתו שמחה פנימית וכאב גם יחד, עושר ועוני גם יחד. אוהב החכמה הוא האדם החסר חוכמה, שהיא מנת חלקו של האל. "הדמיון הקודש" הוא הכלי שדרכו מתבצע החיפוש עם החשיבה המבררת והשוקלת, ופוסלת את המיותר ואת הפיתויים שנצבים בדרך, "יִפֹּת אֱלֹהִים לְיִפֹּת וְיִשְׁכַּן בְּאֶהְלֵי שָׁם" יפת ושם שוכנים באוהל אחד. יפת, יוון והפילוסופיה, ושם עם ישראל, עם חוכמת התורה.

"ואם רץ לבך שוב למקום שלכך נאמר והחיות רצוא ושוב. ועל דבר זה נכרת הברית". ספר יצירה פרק א. אם ישיג הארוס את כל מה שאליו השתוקק, לא יוסיף עוד להשתוקק. לפיכך, רק כשיחוש בחיסרון, יוכל להשתוקק. אובייקט של החיפוש, היינו האהבה הוא תמיד חסר הוא תמיד נמצא מעבר. לוינס מתאר את המצב באמצעות מטפורה של ליטוף כהטרמה לאהבה ללא יכולת לאחוז ולנכס את האהוב כי אם רק לעורר לקראת עתיד את המפגש החומק.

החכמה היהודית מלמדת אותנו לחשוך להתגעגע אל מעבר לעצמי מלמדת אותנו על האהבה הבלתי ניתנת להשגה. אלוהים הוא המושא הנחשק באמצעות התבוננות פנימה בהקשבה לקול הפנימי הזועק "ברח לך דודי". המפגש עם הקול הפנימית מתרחש בלימוד, בשירה בדיאלוג עם הטקסט המקודש האוצר בתוכו ניצוץ שמבקש להפוך ללהבה. לוינס כותב: "תחת כל אות תחת כל מילה של התורה מסתתר ציפור המבקש לעוף אל על". רבי עקיבא מסביר כי "רואים את הקולות", היא ההתגלות של הקול המתגלה בצורת אות כתובה, נהר דינור הזורם מתחת לפני האות. "קול הולך וחזק מאוד" הוא קולו של האל המדבר מסיני בכל דור ולכל אדם. מאותיות התורה נוצר טקסט שהוא רקמת חיים הנארגת כל רגע מחדש. הטקסטורה המלבישה את האל באור יקר "עוטה אור כשלמה". פניו של טקסט הפשט הוא השער הפתוח הנוצר והמיועד לך ולך בלבד. דרכו ניתן להאזין לרחש החי והמתפתח בכל רגע נתון. ספר הזהר מלמד אותנו שרק אדם מלא עיניים, חכם הרזים אשר סובב תמיד סביב המגדל ונושא פניו אל עבר העלמא שפירתא, יזכה להיפגש עם אהובתו פנים בפנים. הטקסט של התורה הנארג מחוטי זהב, תכלת וארגמן מתנת העם נדיבי הלב יוצר נוף הנשזר באותיות שמו הקדוש "י-ה-ו-ה" ובו עבר, הווה ועתיד מצטמצמים במילה שהיא הלבוש המגלה את סוד הוויה "א-ד-נ-י". העקבה הנותרת על פני האדמה כסימן של נוכחות נפקדת, מלמדת את האדם על המקסימום שיוכל להשיג בלבוש ארצי. "כחותם על לבך", שואל הזהר, למה כחותם ולא חותם? כי טבעו של החותם הוא שמשאיר את הרושם, את הזיכרון של המפגש גם בלילה, גם בגלות ובהסתרה, הסימן של נוכחות נפקדת בכוחו להחיות את האהבה.

ייאר תשע"ז רוברטו ארביב